

تحلیل پدیدارشناسی معنای ذهنی دانشجو از دانشگاه

مسعود کوثری

مژگان خوشنام

چکیده

هدف از پژوهش حاضر دستیابی به معنای ذهنی دانشجویان و درک آن‌ها از دانشگاه پیش از ورود به این محیط بوده است؛ بنابراین از روش پدیدارشناسی استفاده شد و با انجام مصاحبه‌های عمیق با ۵۳ دانشجوی دوره کارشناسی دانشگاه تهران از دانشکده‌های علوم اجتماعی، فنی-مهندسی-علوم پایه، حقوق و علوم سیاسی، ادبیات و علوم انسانی و هنرهای زیبا به تحلیل اطلاعات پرداخته شد. نتیجه تحقیق، توصیفی سیستماتیک از معنای ذهنی دانشجو نسبت به دانشگاه ایرانی بوده است. برقراری ارتباط با سایر دانشجویان و ایجاد اکیپ‌های دوستانه و تعاملات با جنس مخالف و افرادی از شهرهای دیگر و فرهنگ‌های مختلف و گذران اوقات فراغت و زمان‌های خارج از کلاس درس با آن‌ها، از جمله ادراکات بسیاری از دانشجویان بوده است. دانشجویان می‌خواهند با ورود به دانشگاه بزرگ و جامع در پایتخت پایگاه اجتماعی خود را بالاتر ببرند و کسب اعتبار کنند. با تمام نارضایتی‌ها از خوابگاه، معنی ذهنی مثبتی که از آن در تصور دانشجو وجود دارد این است که زندگی در خوابگاه می‌تواند سبب بالا بردن مهارت‌هایی در فرد شود از جمله کسب استقلال فردی، یادگیری مدیریت مالی، تقویت تعاملات اجتماعی، شناخت از خود و سازگاری با محیط. تعداد کمی از دانشجویان، معنای کسب مهارت در دانشگاه برای اشتغال در آینده را در ذهن داشتند.

واژه‌های کلیدی: ادراک دانشجویان، انتظار از دانشگاه، پدیدارشناسی، معنای دانشگاه

این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته جامعه‌شناسی فرهنگی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم است.

دانشیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، (نویسنده مسئول). پست الکترونیک: mkousari@ut.ac.ir

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم

مقدمه

تصور و ذهنیت دانشجویان نسبت به دانشگاه از جمله موضوعاتی است که در حوزه آموزش عالی طی سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است. این مسئله که دانشجویان با چه انتظاراتی وارد دانشگاه شده است و تصور او از محیط آموزشی، فیزیکی، پژوهشی، فرهنگی و تعاملی در دانشگاه چه بوده است موضوع بسیار مهمی است؛ خصوصاً در دانشگاه‌های طراز اول کشور که دانشجویان در زمان قبولی در آنها سختی‌های بیشتری متحمل شده و انتظاراتی را در قبال این سختی‌ها داشته است. هر دانشجویان با مجموعه‌ای از تفاوت‌های شخصی، خانوادگی، محیطی و تجربه‌های اجتماعی به دانشگاه وارد می‌شود و آرزوها و اشتیاق زیادی برای ورود به محیط دانشگاه و تحصیل در آن را دارد، زیرا همان‌طور که پژوهش‌ها نشان می‌دهند، افراد خوش‌شانسی که دسترسی و پذیرش در نظام آموزش عالی را قسمت خود می‌کنند، یک سرمایه‌گذاری شخصی با منافع مادام‌العمر انجام می‌دهند (هنریکسون و همکاران، ۱۳۹۵)؛ اما اینکه دانشجویان قبل از این مرحله و پیش از ورود به دانشگاه دارای چه تصورات و ذهنیتی نسبت به این محیط آموزشی بوده است حائز اهمیت است.

منند^۱ (۲۰۱۱) اهداف مختلف آموزش عالی شامل فواید مختلف فردی و اجتماعی مرتبط با یک مدرک دانشگاهی را کاوش کرد. وی اشاره کرد که در فرهنگ عمومی، عموماً سه نظریه درباره علت حضور مردم در نهادهای آموزش عالی وجود دارد. نظریه نخست اعلام می‌کند که آموزش، شایسته‌سالاری است، آموزش، یک طبقه‌بندی‌کننده اجتماعی است که به‌طور اثربخش افراد را بر پایه تمایل و توانایی برای نمایش دامنه‌ای از شایستگی‌ها مرتب می‌کند: «جامعه به سازوکاری نیاز دارد تا افراد باهوش‌تر را از افراد کم‌هوش‌تر جدا کند». نظریه دوم رویکرد دموکراتیک است که بر پایه این رویکرد، آموزش تأمین‌کننده شهروندان روشنگری است که بازتاب‌دهنده مهارت‌ها، نگرش‌ها و خصوصیات است که نوع بشر را در بهترین حالت متمایز می‌کند: «دانشگاه شهروندان

آینده را در معرض دانش و اطلاعاتی قرار می‌دهد که آن‌ها را روشنفکر و توانمند می‌کند، صرف‌نظر از هر حرفه‌ای که آن‌ها سرانجام انتخاب کنند». نظریه سوم مدعی است که آموزش عالی باید با محوریت مشاغل حرفه‌ای باشد، به‌ویژه طوری طراحی شود که دانشجویان را مرتبط با یک شغل، آموزش داده و تجهیز کند: «با توجه به اینکه اقتصادهای پیشرفته، متقاضی دانش و مهارت‌های تخصصی هستند و با توجه به اینکه هدف دبیرستان یادگیری عمومی است دانشگاه (نهادهای آموزش عالی) جایی است که افراد می‌توانند چیزهایی را که برای ورود به یک حرفه نیاز دارند، بیاموزند». (هنریکسون و همکاران، ۱۳۹۵) پشت این سه نظریه متمایز پرسش‌هایی در خصوص اینکه دانشجویان کدام‌یک از این عملکردها را از دانشگاه انتظار داشته و نقش پررنگ‌تری در انتخاب دانشگاه آن‌ها داشته است، قرار دارد. دانش‌آموزان و خانواده‌های آن‌ها هنگام ورود به دانشگاه انتظارات مختلفی از دانشگاه دارند. کسب موقعیت‌های شغلی مناسب، پایگاه اجتماعی بالا از جمله آن انتظارات است. دانش‌آموزان با جنسیت متفاوت و با پایگاه‌های اجتماعی و اقتصادی گوناگون و بالتبع انتظارات گوناگون وارد دانشگاه می‌شوند. این انتظارات می‌تواند بخش‌های مختلف دانشگاه اعم از سخت‌افزاری و نرم‌افزاری را شامل شود به عبارتی دانشجویان انتظاراتی از استاد، هم‌کلاسی‌ها، فضاها، فیزیکی و آموزشی دانشگاه و... دارند که شناخت این انتظارات و حرکت در مسیر تحقق آن‌ها، نتیجه‌ای جز بهبود کیفیت آموزش عالی و دانشگاه‌ها و افزایش انگیزش دانشجویان در بر نخواهد داشت (برینگورث و همکاران، ۲۰۰۹). می‌توان به این واقعیت در تحقیقات و گزارش‌های رسمی اشاره کرد که در کشورهای پیشرفته یکی از انگیزه‌های مهم ورود به دانشگاه پرورش استعداد و علاقه‌های تحصیلی در راستای اهداف شغلی و حرفه‌ای است (محمدی روزبهانی و طارمی، ۱۳۸۴). دانشجویان بر اساس زمینه خانوادگی و اجتماعی خود انتظارات متفاوت و گوناگونی برای ورود به دانشگاه دارند. هرچه این انتظارات روشن‌تر و واضح‌تر باشد کار برای

مسئولین دانشگاه آسان‌تر است چراکه جهت‌گیری بسیاری از تصمیمات آن‌ها روشن می‌شود.

ماکسول و همکاران^۱ (۲۰۰۰) و کانتون^۲ (۲۰۰۱) نشان می‌دهند که انگیزه شغلی در کنار انگیزه علاقه تحصیلی و علمی مهم‌ترین انگیزه‌های جوانان برای ورود به دانشگاه را تشکیل می‌دهند. در این میان، انگیزه شغلی مهم‌ترین انگیزه اکثر جوانان دنیاست. این انگیزه در راستای تحولاتی است که در جایگاه آموزش عالی در دنیا به وقوع پیوسته است. مونی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود اشاره می‌کنند که دلایل زیادی وجود دارد برای اینکه یک دانشجو تصمیم به تحصیل در دانشگاه می‌گیرد و این دلایل بر نحوه تحصیل دانشجو تأثیر می‌گذارد. برخی از عوامل مؤثر بر انتخاب دانشجو برای حضور در دانشگاه با جنبه‌های اجتماعی، چشم‌انداز شغلی، جدا شدن از خانه و استقلال و یا یادگیری مرتبط است. لوبو و جرنی (۲۰۱۴) انتظارات دانشجویان در دانشگاه را بسته به وضعیت جمعیت‌شناسی دانشجو متفاوت می‌دانند. کسانی که مسئولیت‌های مراقبتی دارند، دانشگاه را به‌عنوان یک ابزار برای رهایی از این مسئولیت‌ها و فرصتی برای تغییر در آینده دیدند. هرچند دلایل آن‌ها برای حضور در دانشگاه که احتمالاً بیانگر انتظارات دانش‌آموزان است بر عملکرد، حضور و احتمال رها کردن دانشگاه و رضایت کلی تأثیر می‌گذارد.

از باسابقه‌ترین پژوهش‌ها بر روی تصویر دانشجویان از دانشگاه، پژوهش «موری» است. پژوهش او نشان داد که این تصویر ذهنی بر روی انتخاب‌ها و عملکرد دانشجویان اثر می‌گذارد و حسب سال‌ها و رشته‌های دانشجویان تفاوت‌هایی دارد (موری، ۱۹۷۱). پژوهش پایان‌نامه در دانشگاه اومئو سوئد در سال تحصیلی ۲۰۱۰-۲۰۱۱ با موضوع ادراک دانشجو و تغییرات آموزشی به این نتیجه رسید که مهم‌ترین مؤلفه‌های این ادراک، درک آن‌ها از تعلیم و تربیت، مسئولیت، مشارکت و رضایت است (فوربرگ، ۲۰۱۱). طی مطالعه‌ای درباره‌ی دانشگاه فردوسی مشهد (سروش، ۱۳۹۳) به

---

1. Macsol & et.al

2. Canton

دست آمده است که دانشجویان با علاقه به تحصیل و امید به آینده‌ای بهتر به‌علاوه‌ی حسب عوامل خانوادگی و اقتصادی رهسپار دانشگاه می‌شود. فراستخواه (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان تجربه‌های زیسته و ادراک‌شده دانشجویان طی مصاحبه با ۲۵ دانشجوی دانشگاه شهید بهشتی به این نتایج دست می‌یابد که ۷۰ درصد اظهارات، تجربه منفی دانشجویان از دانشگاه را بازتاب می‌دهد. حس تبعیض در میان دانشجویان به‌وضوح دیده شده است و فرهنگ شفاهی و چهره به چهره و عاطفی همچنان برای دانشجویان ایرانی مهم است. فضای دانشجویی ایران برحسب نتایج این مورد کاوی، در حال عبور از دوره‌ی نخبه‌گرایی آکادمیک و حس استاد و شاگردی به معنای سنتی کلمه است. مقررات خشک حداکثری و روال‌های بوروکراتیک دانشگاه در ادراک زیسته دانشجویان، بازتاب بسیار ناراحت‌کننده داشته است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش از بیشتر درس‌های عمومی دلزده شده‌اند. تجربه زیسته پژوهشگر و گپ و گفت با دانشجویان مختلف این امر را نشان می‌دهد که عدم توجه مسئولین به انتظارات و ادراکات دانشجویان نسبت به دانشگاه می‌تواند گاهی سبب بروز مشکلات زیادی برای دانشجویان تازه‌وارد به دانشگاه از جمله افسردگی، حس سرخوردگی، پوچی، ناکامی، بی‌هدفی، روی آوردن به رفتارهای بزهکارانه، تغییر رشته دادن‌ها و حتی اشتباهاتی نظیر خودکشی شود. پژوهش پدیدارشناسی به دنبال کشف معنای ذهنی افراد و نیز بسترها و شرایطی که سبب شکل‌گیری معانی شده‌اند است؛ بنابراین این مقاله به دنبال پاسخگویی به این سؤالات است که چه معنایی از دانشگاه در ذهن دانشجویان وجود داشته است؟ و چه بسترها و شرایطی باعث شکل‌گیری این معانی بوده‌اند؟

روش

روش این پژوهش پدیدارشناسی است. از پدیدارشناسی استعلایی یا تجربی متکی بر مطالعات دوکین^۱ در روان‌شناسی پدیدارشناسی (مانند گنورگی، ۱۹۸۵) و رویه‌های

تحلیل داده کولایزی^۱ (۱۹۷۸) استفاده شده است. این رویه‌ها که موستاکاس (۱۹۹۴) آن‌ها را تشریح کرده است شامل تعیین پدیده مورد مطالعه، جداسازی تجارب شخصی و گردآوری داده از چندین نفر که پدیده را تجربه کرده‌اند می‌شود. سپس با تقلیل اطلاعات به اظهارات یا نقل قول‌های مهم^۲ و ترکیب آن‌ها در قالب مضامین تحلیل می‌کند (کرسول، ۱۳۹۱). در ادامه پژوهشگر با توصیف زمینه‌ای^۳ از تجارب افراد (آنچه تجربه کرده‌اند) و توصیف ساختاری^۴ (چگونگی تجربه آن‌ها بر اساس شرایط) و ترکیبی از این توصیفات متنی و ساختاری به ذات فراگیر آن تجربه نزد افراد دست می‌یابد؛ بنابراین پس از انتخاب دانشجویان دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ به‌عنوان جامعه مورد مطالعه سعی شد تا جهت انتخاب نمونه، تنوع دانشجویان از رشته‌های گوناگون تحصیلی، دختر و پسر، ساکن تهران و ساکن خوابگاه رعایت شود. بدین ترتیب نمونه هدفمندی با رعایت تنوع از دانشجویان دوره کارشناسی دانشکده‌های مختلف فنی-مهندسی، علوم اجتماعی، هنرهای زیبا، مدیریت، ادبیات و علوم انسانی، علوم پایه، حقوق و علوم سیاسی انتخاب شدند که پس از رسیدن به اشباع نظری جهت اطمینان بیشتر تعداد ۱۵ مصاحبه از دانشجویان دیگر گرفته شد. مصاحبه‌ها از نوع عمیق نیمه ساختاریافته بوده است. در مصاحبه‌ها از سؤالات باز استفاده شد که این امکان را به شرکت‌کنندگان می‌دهد که پاسخ‌های دقیق و منحصر به فردی که برآمده از جهان‌بینی و احساسات آن‌ها است به سؤالات بدهند. برخلاف سؤالات پرسشنامه‌ای که ممکن بود ذهنیت مشخصی به فرد مصاحبه‌شونده بدهند و از کشف آنچه در ذهن او می‌گذرد بازمانیم. طی مصاحبه از دانشجویان با ایجاد فضای دوستانه و غیررسمی و ایجاد حس اعتماد در فرد مصاحبه‌شونده و جو راحت و صمیمی در طول زمان مصاحبه بستر این امر فراهم شد که دانشجو با اعتماد کامل به گپ و گفت و در میان گذاشتن احساسات و ادراکات خود با پژوهشگر

-
1. Colaizzi
  2. Significant statements or quotes
  3. Textural description
  4. Structural description

مصاحبه‌کننده که خود دانشجو و هم‌سن‌وسال آن‌هاست پیردازد. تعداد ۳۰ پسر و ۲۳ دختر و ۲۹ نفر تهرانی و ۲۴ غیر تهرانی که در خوابگاه یا منزل شخصی ساکن بودند مصاحبه شدند.

یافته‌ها

کدهای مستخرج از ۵۳ مصاحبه عمیق با دانشجویان نشان می‌دهد که درصد بالایی از ادراکات دانشجویان نسبت به دانشگاه در ابتدا مثبت و خوشایند بوده اما پس از گذراندن چندترم و یا گاهی همان یک‌ترم اول، این تصورات به‌صورت منفی تغییر می‌کند. نتایج تحلیل مضمونی، ۹ خوشه معنایی و ۳۱ مضمون است. در جدول ۱ خوشه‌های معنایی و مضامین و اظهارات مهم مصاحبه‌شوندگان قابل مشاهده است. جهت ارائه اطلاعات دقیق‌تر، تعداد اظهارات مهم برای هرکدام از مضامین اشاره‌شده و به‌عنوان نمونه تعدادی از اظهارات دانشجویان، در جدول ارائه خواهد شد.

جدول ۱. خوشه‌های معنایی و مضامین انتظارات دانشجویان از دانشگاه

شماره	خوشه‌های معنایی	مضامین	تعداد اظهارات مهم
۱	فضای تعاملی	تعاملات دوستانه	۱۳
			نمونه اظهارات دانشجویان
			«قبل از اینکه وارد دانشگاه بشوم، فکر می‌کردم چون از یک شهر دیگه می‌آیم زود دوستان جدید بگیرم با افراد دیگر آشنا بشوم، با آن‌ها صمیمی شوم و به مرور زمان این دوستی‌ها شکل گرفت»
			«بین اینجا و دانشگاه ایکس دو دل بودم ولی ایکس رو چون شنیده بودم جوش خیلی دوستانه نیست و منزوی اند انتخاب نکردم ولی اینجا را چون فکر می‌کردم خیلی فضا دوستانه است انتخاب کردم.»

شماره	خوشه‌های معنایی	مضامین	تعداد اظهارات مهم
			نمونه اظهارات دانشجویان
		تعاملات با جنس مخالف	۱۰
		تعاملات علمی	۳
		تعاملات فرهنگی	۲
		تعاملات بین رشته‌ای	۱۲

«ما ۱۲ سال توی مدرسه فقط هم جنس خودمون را دیدیم، ما قراره بعدها سرکار برویم، ازدواج کنیم، خوب است تا حدی که عرف، شرع و جامعه به من اجازه می‌دهد با جنس مخالف در ارتباط باشم و تعامل کنم و از شون شناخت پیدا کنم»
 «وقتی اوادم دیدم، نه همینه، خوبه، همینه که من دوست داشتم. واقعا خوشحال بودم که می‌دیدم دختر و پسر با هم نشستند»

«من آمدم دانشگاه یکی اینکه استاد ببینم و اینکه دیالوگ خیلی زیادی داشته باشم با کسانی که شبیه خودم فکر می‌کنند و علاقه و دغدغه یکسانی در خصوص فلسفه داشته باشیم. به قول سعدی علم بی بحث هیچ فایده‌ای ندارد. ضمن اینکه بنشینیم صرفا بخوانیم و برویم واسه خودمان یک گوشه بیتوته کنیم به نظرم فایده ندارد»
 «تصور من ارتباطات گسترده بین دانشجویان و تشکیل گروه‌های دانشجویی برای پیشبرد کارهای درسی مان بود. این یک روش منسوخ است که رشته‌های هنری اینقدر جدا درس داده بشوند. اما اینجا به صورت سیاست تعمدی دانشگاه است که اصلا رشته‌های مختلف از هم جدا باشند و با هم کار نکنند»

«تصورم این بود که با افرادی از شهرهای مختلف آشنا می‌شوم. قبش در مورد شمالی‌ها نگرش منفی داشتم ولی بعد که توی دانشگاه آشنا شدم دیدم فرهنگشان چقدر مثبت است حتی از ما یزدی‌ها خیلی شادتر هستند»

«اینکه رشته‌ها کنار هم خیلی برام مهم بود. مثلا مدام دانشکده‌های مختلف می‌توانستم برم، در کلاس‌ها بنشینم. از اینکه آدم دیدگاه‌های مختلف پیدا کند در رشته‌های مختلف دوست پیدا کند خیلی خوشم می‌آمد، دید جدیدی است دیگر»

نمونه اظهارات دانشجویان	تعداد اظهارات مهم	مضامین خوشه‌های معنایی شماره
«وقتی برادرم را می دیدم که کار تشکیلاتی می‌کند خیلی دوست داشتم من هم که وارد شدم این کارها رو انجام بدم»	۱۴	فعالیت در تشکل‌های سیاسی دانشگاه
«تصور داشتم در دانشگاه تهران یک راهی هست برای رسیدن به علائق غیردرسی» «چیزی که دانشگاه تهران به دانشجویها می‌دهد و تا جایی که شنیده ام سایر دانشگاه‌ها ممکن است ندهند همین است؛ که دانشگاه تهران فضایی که برای انجام دادن فعالیت‌های غیر درسی دارد خیلی گسترده تر است. هر کسی بسته به علاقه ای که دارد می‌تواند به فعالیت و کاری بپردازد»	۲۲	فعالیت در کانون‌های فرهنگی، ادبی، هنری
«فکر می‌کردم فقط همین دو دسته انجمن اسلامی و بسیج هستند که مقابل هم قرار دارند. بعد دیدم که نه داخل دانشکده گروه‌های مختلفی هستند و باز داخل خودشان چقدر دسته بندی دارند» «فکر در آن زمان اینطور بود که دانشجوی نوعی که در تلویزیون می‌بینیم در ذهنم بود که دو دسته هستند، یک سری آنهایی که کلاً خلافکارند و یک سری هم آنهایی که ریش دارند و درس می‌خوانند و خیلی مثبت هستند. در آن زمان تصورم این بود»	۶	فضای دوقطبی زندگی چند بعدی ۲
«خیلی دوست داشتم و برام مهم بود اینکه بچه‌ها به هر چیزی عکس العمل نشان بدهند و هر اتفاقی می‌افتد برایشان مهم باشد از اتفاق سیاسی، اجتماعی و حتی آموزشی و وضعیت کلاس‌ها و ...» «فضای دانشگاه تهران را دوست داشتم اینکه همیشه دنبال فضای پویا و اکتیو بودم به خاطر همین هدفم همیشه یا امیرکبیر بود یا تهران. جو پویایی دانشگاه را دوست دارم.» «اصلاً اون شور و شوقی که ابتدا تصور می‌کردم توی دانشگاه قرار هست باشه، نیست»	۲۴	پویایی محیط

نمونه اظهارات دانشجویان	تعداد اظهارات مهم	مضامین	خوشه‌های معنایی شماره
<p>«می‌خواستم جهاد دانشگاهی زبان فرانسه یاد بگیرم که می‌خواهم ثبت نام انجام بدم و ادامه بدم»</p> <p>«تصورم این بود که دانشگاه مهارت یاد نمی‌دهد، مهارت را باید خودمان کسب کنیم. مهارت‌های مختلف مثل زبان، کار با نرم افزار، کار با اساتید، این‌ها را باید خودمان یاد بگیرم و گروه‌های دوستانه در دانشگاه بستر است که یاد بگیریم تنها نمی‌شود»</p>	۱۱	مهارت آموزش در دانشگاه	
<p>«اینکه افراد با همدیگه کنار میان سازگار می‌شوند به نظرم از آن‌ها شخصیت قوی می‌سازد»</p> <p>«خوابگاه شاید برای بعضی افراد خیلی هم بد نباشد. چون بعضی افراد هستند که درون زندگی شان ناپختگی دارند. انگار که یاد می‌گیرند چطور زندگی کنند، چطور خودشون را مدیریت کنند. برای من مثل این هست که شما با یک سری از دوستانتان به مسافرت رفتید و همه باهم زندگی می‌کنید»</p>	۲۱	مهارت آموزش در خوابگاه	توانمندسازی فردی ۲
<p>«گفتم پیام دانشگاه تهران که کارم تضمینی باشد. هیچ منبع درآمدی ندارم اینکه بروم دانشگاه خیلی تاثیر داشت. من ترم ۵ بودم چهارتا پیشنهاد کاری داشتم»</p>	۴	زمینه اشتغال	
<p>«از لحاظ آکادمیک و علمی فکر می‌کنی به محیط خیلی جذاب تری قرار است وارد شوی درون آن محیطی است که پدر خودت را درمی‌آوری که به آن راه پیدا کنی و بعد از ورود می‌بینی که اصلاً این گونه نیست. محیط مرده‌ای است شاید به زور دو تا استاد خوب پیدا کنی و فقط صرفاً می‌خواهی درس‌ها را پاس کنی و هیچ چیز جدیدی قرار نیست بهت اضافه شه»</p> <p>«میگن نماد علمیه کشوره اومدم دیدم در حد نماد علمی کشوره نیست»</p> <p>«اساتیدی که در نظر داشتم اساتید بسیار قوی تری بودن»</p>	۴۹	سواد بالای اساتید	سطح علمی بالا ۴

تعداد اظهارات مهم	مضامین	خوشه‌های معنایی شماره
نمونه اظهارات دانشجویان		
۴	نخبگی دانشجویان	۵
«تصور می‌کردم فقط نخبه‌ها به دانشگاه تهران می‌روند و وقتی به کلاس می‌روی تمام همکلاسی‌ها نخبه‌اند. دوستانم همه‌شان می‌گفتند و انتظار داشتند که همه نخبه باشند و ... اما آمدند اینجا دیدند هیچ خبری نیست یکی از یکی بدتر»		
۱۵	جو علمی	
«فکر می‌کردم توی دانشگاه فقط در مورد درس هست و شعر و ادب و مسائل حاشیه‌ای بین دانشجوها کمتر است»		
۴	اعتیاد	
«تصوری که داشتم این بود که خیلی بدتر از اینها باشد، خیلی از آشنایان و فامیل ما فکر می‌کنند در خوابگاه همه مواد می‌زنند و همه معتادند»		
۲	آلودگی محیط	
«فکر می‌کردم چیز کثیفی و ... که الان سوسک‌ها از در و دیوار آن بالا می‌روند اصلا اینگونه نبود»		
۱۰	نبود حریم شخصی	
«تصورم این بود که توی خوابگاه نمی‌توانم بخوابم، چون یک نفر دیگر دوست دارد بیدار باشد و آن هم از حق مساوی با من برخوردار است و دقیقا همین هم شد، واقعا برایم ناراحت‌کننده بود که کسی موبایلش را می‌گذاشت بالای سرم تا صبح زنگ می‌زد خبب هر کسی تفاوت دارد و من دیدم که حتی موقع درس خواندن هم کسی با من حرف می‌زند، نتوانستم محیط آن را تحمل کنم. برای این که محیط آن برایم بسته بود»		
۳	امکان‌نازی، پایداری	
«تصور این بود خوابگاه اتاق کوچکی است برای چهار نفر، که درون آن دارند زندگی می‌کنند، اگر یاد گرفته باشند تعامل اجتماعی بکنند، می‌توانند و اگر یاد نگرفته باشند با هم همیشه مشکل دارند، اگر یاد گرفته باشند تنهایی زندگی کنند می‌توانند آنجا را مرتب کنند، اگر یاد نگرفته باشند اتاقشان کثیف است و هیچ امکاناتی از بیرون به آن‌ها نمی‌رسد».		

نمونه اظهارات دانشجویان	تعداد اظهارات مهم	مضمین خوشه‌های معنایی شماره
«بسیار بحران‌زده، افسرده کننده و کم امکانات است، محیط آن محیط ناراحت کننده‌ای است»	۸	شرایط روحی نامناسب
«واسه زندگی کردن خیلی شرایط سخت است چون شما باید عادت‌هایتان با هم بخواند این عادت‌هاست که بچه‌ها را اذیت می‌کند»	۶	تفاوت‌های فردی و فرهنگی
«هر کسی بخواهد وارد دانشگاه بشود، یک بچه ۱۸ ساله است که از دبیرستان وارد دانشگاه می‌شود، ۸ صبح برود و ۲ بعدازظهر برگردد، رها می‌شود و وارد محیطی می‌شود که می‌گویند بزرگ شدی و دیگر مستقل شدی و می‌تواند ۸ صبح برود و ۸ شب برگردد هیچ کس هم به او گیر نمی‌دهد، جو دانشگاه برای پیچاندن خیلی مناسب است، یعنی کلاس نروم و بین کلاس‌ها هم خالی است و خانواده هم نمی‌داند»	۲	استقلال دانشجویی کسب هویت دانشجویی ۶
«اختیاری که خانواده به فرد می‌دهند و آن آزادی عمل را دوست داشتم. یه هویت خاصی دارد. دانشگاه به تو رسمیت می‌دهد. هویت دانشجویی را بسیار دوست داشتم. برای حرف زدن و شنیده شدن حرفت باید فضایی باشد که آن فضا و آن شرایط را دانشگاه در اختیار قرار می‌دهد»	۳	ابراز وجود
«مهمترین چیزی که برای من مطرح بود برای انتخاب دانشگاه تهران سکوی پرتابی بود که می‌توانست برای من باشد برای apply کردن و رفتن»	۴	زمینه خروج از کشور آرمانشهر ۷

شماره	خوشه‌های معنایی	مضامین	تعداد اظهارات مهم
			نمونه اظهارات دانشجویان
		کسب اعتبار	۲۷
		قبله آمال	۲۳
		نگرش منفی به دانشجویان شهرستان	۳
۸	فرد خودی‌ها		

«دانشگاه تهران اسمش حتی به اندازه‌ی کافی اونقدری پر هست که به قول معروف بشه ازش استفاده کرد»

«با خودم گفتم اگر درس نخوانم من را در سطح پدر و مادرم می‌بینند و وقتی بخواهم ازدواج کنم نهایتاً فردی دیپلمه می‌آید که کار درست حسابی هم ندارد. در کل سطح اجتماعی من پایین بود چون خانواده پولداری نداشتم، تحصیل کرده هم نبودند. فرهنگ اجتماعی شین آنقدر بالا نیست پس خواستم به دانشگاه تهران بیایم که سطح خودم را از خانوادم بالاتر ببرم»

«از دانشگاه ذهنیت زیبایی‌تری داشتم آن قدری که برای کنکور می‌خوانیم و به ما می‌گویند رتبه بیاورید، می‌توانم بگویم دو ترم اول واقعاً در ذوقم خورد»
«تصوری که دانش‌آموزان از تمام دانشگاه‌ها علی‌الخصوص دانشگاه تهران دارند یکی است یک تصور کاملاً ایده‌آل و تصویری که به محض ورودشان به دانشگاه کاملاً از بین می‌رود و حتی ممکن است مدتی هم باعث افسردگی و سرخوردگی آنها شود» «ادم تصور می‌کنه دانشگاه تهران چه بمبی است؛ اما نیست»

«فکر می‌کردم دانشگاه تهران جوی متفاوت با جو داشته باشد. ما خصوصاً به این خاطر که از طبقات پایین جامعه هستیم، در اطراف خود و اطرافیانمان مشکلاتی بود، یعنی همه از زندگی نگاهی ناامیدانه و مأیوسانه را داشتند و من انتظار نداشتم این نگاه در دانشگاه هم وجود داشته باشد»

«قبلاً فکر می‌کردم تفاوت‌های بسیار زیادی بین ما و شهرستانی‌ها است و نمی‌توانیم با آن‌ها صحبت کنیم بعد که آمدیم دانشگاه دیدم که واقعا تفاوتی نیست و سعی نمی‌کنم که مرزی بین خودم و بچه شهرستانی بگذارم»

تعداد اظهارات مهم	مضامین	خوشه‌های معنایی	شماره
نمونه اظهارات دانشجویان			
۲	نگرش منفی به جنس مخالف		
<p>«راجع به دانشگاه خیلی می ترسند فکر می کنند پسرها آدم‌های بدی هستند و همه آن‌ها دندان تیز کردند. در ابتدا خیلی گارد می گرفتم در مقابل بچه‌ها مثلاً می گفتم این پسرها به چه حقی می خواهند با من صمیمی شوند ولی الان به نظرم آن تعامل مشکلی ندارد»</p> <p>«ترس از مواجه شدن با دخترها در دانشگاه و در واقع گول آنها را خوردن را داشتم»</p>			
۱۷	زیر ساخت های فنی و امکانات بالا		
<p>«حس می کردم که باید امکانات و امنیتش بیشتر باشد در رشته ما مهم است که آزمایشگاهش خیلی امن باشد و نکاتی رعایت شود ولی به خوبی اینجا رعایت نمی شود»</p> <p>«متأسفانه امکانات آن طوری که فکر می کردم نیست، وقتی هنوز تخته گچی استفاده می شود اینجا ...»</p> <p>«من تصور می کردم توی خوابگاه یک اتاق بزرگ و یک سیستم برای هر دانشجو وجود دارد، واقعاً خوش بینانه فکر می کردم از نظر امکاناتی همه چیز برای دانشجو فراهم باشد، فقط باید درس بخواند»</p>			
۹	معماری زیبا	وضعیت محیطی	۹
<p>«من عاشق سردر آن بودم و عکسش را روی صفحه گوشیم گذاشته بودم و مدام به آن نگاه می کردم»</p> <p>«در ذهن من جوش خیلی بزرگ و قدیمی و کهن بود»</p>			
۹	کنترل		
<p>«من فکر می کردم با به محیط خیلی بسته تری مثل محیط‌هایی که دانشگاه‌های دیگر دارند مواجه میشم. حتماً باید حجاب رعایت شود و این‌ها ولی اصلاً به چنین چیزهایی را من ندیدم، حتی پیگیری انتظامات و این گونه چیزها هم اصلاً ندیدم. فکر نمی کردم دانشگاه این گونه باشد که اینقدر آسان بگیرد ولی کاری به کار بچه‌ها و تعاملاتشان ندارند.»</p> <p>«برای دانشگاه مقداری محیط خشک تری را تصور می کردم»</p>			

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله به‌منظور درک معنای ذهنی افراد از پدیده موردبررسی که تصور و انتظارات از دانشگاه بوده است با ۵۳ دانشجوی دوره لیسانس با رعایت تنوع رشته‌های گوناگون تحصیلی و دختر و پسر و خوابگاهی و غیر خوابگاهی مصاحبه صورت گرفت. پس از تقلیل و تحلیل مصاحبه‌ها به ۹ خوشه معنایی رسیدیم. معانی شامل فضای تعاملی، زندگی چندبعدی، توانمندسازی فردی، سطح علمی بالا، آسیب‌های زندگی خوابگاهی، کسب هویت دانشجویی، آرمان‌شهر، غیرخودی‌ها و وضعیت محیطی می‌شود؛ که در ادامه به مضامین هرکدام از خوشه‌های معنایی و اظهارات دانشجویان اشاره خواهیم کرد تا توصیف دقیق‌تری از موضوع به دست آید.

۱. دانشجویی به دلیل برآورده نشدن انتظارات و دست نیافتن به تصوراتی که قبل از ورود به دانشگاه تهران داشته است به‌وضوح به استفاده نامناسب و تخریب یا اسراف در اموال دانشگاه و خوابگاه اشاره می‌کند «حالا که آنچه می‌خواستیم از دانشگاه به ما نرسید، حداقل با این کار حق خودمان را از دانشگاه بگیریم» این حس کینه‌جویی و انتقام‌گیری می‌تواند مشکلات بسیار بیشتری را برای دانشجویان به وجود آورد؛ و یا در جای دیگر دانشجویی اشاره می‌کند «اوایل شده بودم مشاور خوابگاه همه افسرده شده بودند و می‌گفتند ما تصور بهتری داشتیم از دانشگاه» این حس ناکامی و افسردگی ناشی از برآورده نشدن انتظارات از دانشگاه می‌تواند در کنار سایر عوامل ازجمله دوری از خانواده برای دانشجویان خوابگاهی حتی سبب بروز رفتارهای بزهکارانه از طرف ایشان شود. حال آنکه یکی از عوامل مهم افزایش کیفیت آموزش عالی کسب رضایت ذی‌نفعان است. بی‌تردید دانشجویان یکی از ذی‌نفعان حوزه آموزش عالی هستند که توجه به انتظارات ایشان و برآورده کردن آنها سبب افزایش سطح کارایی و کیفیت آموزش عالی کشورمان خواهد شد. بدون فهم ادراکات این دانشجویان که بالاترین زحمت‌ها را برای ورود به دانشگاه‌های دولتی و طراز اول کشور داشته‌اند، نمی‌توان در آینده از ایشان انتظار برترین بودن را داشت.

۲. معنای ذهنی دانش‌آموزانی که در شرف ورود به دانشگاه طراز اول کشور بودند، این بود که کلاس‌های درس سطح علمی بالایی دارند و محیط آکادمیک قوی‌ای را تجربه خواهند کرد؛ اما این انتظار برآورده نشده و از تعابیری مانند وارد شدن «شوک بزرگ» و «شکستن بتی» که ساخته بودیم استفاده کردند. وقتی نارضایتی از وضعیت علمی در چنین دانشگاهی در میان دانشجویان به این گستردگی وجود داشته باشد قطعاً در میان سایر دانشگاه‌ها نارضایتی بیشتری در این زمینه وجود دارد. همچنان که یمنی (۱۳۸۹) در پژوهش خود اشاره می‌کند که ازجمله انتظارات دانشجویان پیام نور از دانشگاه بهره‌گیری از منابع و محتوای آموزشی به‌روز و مناسب و آشنایی اعضای هیئت‌علمی به روش‌های نوین آموزشی بوده است.

۳. برقراری ارتباط با سایر دانشجویان و ایجاد اکیپ‌های دوستانه و تعاملات با جنس مخالف و افرادی از شهرهای دیگر و فرهنگ‌های مختلف و گذران اوقات فراغت و زمان‌های خارج از کلاس درس با آن‌ها، نیز ازجمله ادراکات بسیاری از دانشجویان است. تک‌بعدی بودن و درس خواندن صرف، ازجمله مواردی بود که دانشجویان زیادی از آن فراری بودند و از دلایل عمده دانشگاه آمدن را مهیا بودن شرایط و محیط برای انجام فعالیت‌های فوق‌برنامه و عضویت در کانون‌های فرهنگی و هنری و انجمن‌های سیاسی در دانشگاه می‌دانستند و معتقد بودند که انجام فعالیت‌های جانبی سیاسی و فرهنگی-اجتماعی، قدرت تحلیل و درک فرد برای شناخت مسائل پیرامون خود در جامعه را بالا می‌برد. جالب اینکه تعداد زیادی از مصاحبه‌شدگان رشته فنی از لزوم پرداختن به این مسائل در کنار رشته مهندسی صحبت کردند و از فعال نبودن کانون‌های دانشجویی گلایه‌مند بودند و این امر را زیان بزرگی برای دانشجوی فنی می‌دانستند که تک‌بعدی می‌شود و بعدها در جامعه در مقابل تحصیل‌کردگان رشته‌های علوم انسانی و خصوصاً علوم اجتماعی کم می‌آورد! دانشجو صرفاً برای درس خواندن به دانشگاه نیامده است و یکی از نیازهای عمده خود را تعاملات دوستانه و تشکیل اکیپ می‌داند تا حدی که ممکن است دانشجویانی عمده دلیل خود برای

ورود به دانشگاه را برخوردار از تعاملاتی بدانند که در خارج از این محیط قابل دسترس نبوده و یا اینکه برای آنها راضی‌کننده نیست. دانشجویان ممکن است داوطلبانه به‌عنوان بخشی از مشارکت مدنی از سوی دانشگاه؛ درگیر فعالیت‌های خودگردان با هدف کسب تجربه و یا افزایش چشم‌انداز اشتغال خود یا برای کمک به جامعه، یا به این دلیل که از آنها خواسته شده بشوند (پائول و همکاران ۲۰۱۷). نیز یمنی (۱۳۸۹) در تحقیقی بر روی انتظارات دانشجویان پیام نور از دانشگاه به این نتیجه می‌رسد که ارتباطات و تعامل بین عوامل دانشگاهی (استاد، دانشجو، کارمند و فرهنگ دانشگاهی) از جمله مقوله‌های بااهمیت بالا نزد دانشجویان بوده است.

۴. هنوز یک تیپ ایده آل از دانشگاه در نظر دانشجویان وجود دارد. دانشجویان می‌خواهند با ورود به دانشگاه بزرگ و جامع در پایتخت پایگاه اجتماعی خود را بالاتر ببرند و کسب اعتبار کنند. داشتن ذهنیت ایده آل و اتوپیایی از دانشگاه را بسیاری از دانشجویان دارند. حتی در هنگام ورود به دانشگاه، آن را به‌صورت آرمان‌شهر و قبله آمال خود و مکانی بسیار متفاوت‌تر از محیط‌هایی که تاکنون تجربه کرده‌اند تصور داشتند. یکی از مواردی که توسط دانشجویان عنوان شد امکانات بالای دانشگاه بود که تصور بسیاری از دانشجویان پیش از ورود به دانشگاه تهران بوده است؛ که اغلب با آنچه پس از ورود به دانشگاه با آن مواجه شده‌اند متفاوت بوده است. همان‌طور که غیاثی ندوشن (۱۳۹۵) در پژوهش خود به اهمیت این مسئله اشاره می‌کند که در یک محیط رقابتی که سازمان‌ها برای جلب رضایت ذینفعان (دانشجویان) تلاش می‌کنند، خدمات ارائه شده یک عنصر کلیدی در موفقیت و برتری سازمان‌ها محسوب می‌شود؛ بنابراین منابع علمی، کتابخانه، فناوری‌های مورد استفاده در دانشگاه نقش بسزایی دارند. از این‌رو مسئله سیستم‌های کامپیوتری و تکنولوژی اطلاعات از جمله مواردی است که باید دانشگاه‌ها در ایجاد یا بهبود مداوم آنها تلاش کنند تا دانشجویان با رضایت بیشتری از دانشگاه یاد کنند و باعث سودآوری در سازمان دانشگاه شوند.

۵. دانشجویان از انفعال و بی‌تفاوتی به محیط پیرامون خود بیزارند. همواره از دانشجویان انتظار می‌رود که فعال، پویا و حساس به اطراف خود باشند و گویا این ویژگی با دانشجو پیوند خورده است. شاید به خاطر همین انتظار افراد جامعه از قشر دانشجو است که یکی از معانی ذهنی فرد در زمان ورود به دانشگاه، این چنین شکل می‌گیرد و محیط دانشگاه را بهترین محیطی می‌داند که می‌تواند این پویایی را در آن جستجو کند. این پویایی را در زمینه‌های مختلف می‌توان انتظار داشت همان‌طور که دانشجویان اشاره می‌کنند: از عکس‌العمل نسبت به مشکلات صنفی تا نارضایتی از سطح علمی و سواد اساتید، حتی در سطح وسیع‌تر و حساسیت در زمینه مسائل خارج از دانشگاه و مسائل اجتماعی.

۶. خوابگاه دانشگاهی محیطی است که دانشجو برای چهار سال در آن روز و شب را سپری می‌کند. در آنجا درس می‌خواند، تفریح، استراحت، بحث و تبادل نظر می‌کند، به تعاملات خود می‌پردازد و در یک کلمه زندگی می‌کند. فضایی که جای خانه را برای دانشجو دارد؛ اما معنایی که در ذهن دانشجو وجود دارد اغلب منفی و بسیار آزاردهنده است. این معنای ذهنی قبل از ورود به دانشگاه به فرد منتقل شده و پس از ورود به خوابگاه اکثریت قریب به اتفاق آن‌ها تثبیت و تأیید می‌شود. وقتی در دانشگاه بزرگ تهران چنین نارضایتی را دانشجویان بیان کنند در سایر دانشگاه‌ها وضعیت به همین صورت و شاید بدتر باشد. شرایطی مانند نبود امکانات کافی، نبود سرگرمی و برنامه‌های شاد در خوابگاه، فضای کوچک و از بین رفتن حریم شخصی و از دست رفتن آرامش به دلیل دوری از خانواده که البته اقتضای زندگی در خوابگاه است اما می‌توان با فراهم کردن شرایط بهتر، شرایط روحی مناسب‌تری را برای دانشجویان ایجاد کرد. همان‌طور که دختر دانشجوی دانشکده فنی - مهندسی از نبود تفریح و سرگرمی در خوابگاه گلایه داشت و عنوان می‌کرد: «یک حاج آقای بود برای نماز جماعت می‌آمد خوابگاه که خیلی شوخ بود و ما اگر یک روز نمی‌آمد ناراحت می‌شدیم می‌گفتیم ما آمدیم حاج‌آقا ما رو یک‌کم بخندونه درواقع حوصله‌مان خیلی سر می‌رود» این گزاره

نشان‌دهنده وضعیت اسف بار دانشجویان خوابگاهی و نبود هیچ‌گونه امکانات تفریحی و سرگرمی در محیطی است که در صورت بی‌توجهی، امکان هرگونه آسیبی در آن وجود دارد.

۷. با تمام نارضایتی‌ها از خوابگاه، معنی ذهنی مثبتی که از آن در تصور دانشجویان وجود دارد این است که زندگی در خوابگاه می‌تواند سبب بالا بردن مهارت‌هایی در فرد شود از جمله کسب استقلال فردی، یادگیری مدیریت مالی، تقویت تعاملات اجتماعی، شناخت از خود و سازگاری با محیط. تعدادی از دانشجویان ورود خود به دانشگاه را هم‌زمان دانستند با کسب مهارت‌هایی از جمله یادگیری زبان‌های مختلف، شرکت در دوره‌ها و کلاس‌های جهاد دانشگاهی و ... و این انتظار را از دانشگاه دارند که این امکانات را فراهم و برای این‌ها تسهیل کند. نکته قابل‌توجه اینکه تعداد کمی از دانشجویان، معنای کسب مهارت در دانشگاه برای اشتغال در آینده را در ذهن داشتند. در صورتی که در پژوهش‌های خارجی بیان می‌دارند که انگیزه شغلی بالاترین انگیزه جوانان دنیا برای ورود به دانشگاه است. شاید این را بتوان با ناامیدی جوانان از کسب شغل مرتبط با تحصیل پس از فارغ‌التحصیلی از دانشگاه مرتبط دانست. همان‌طور که قانعی راد (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود بیان می‌کند که بازدهی اجتماعی آموزش عالی در ایران بالاتر از بازدهی اقتصادی آن است و به‌طورکلی بین فضای آموزش و فضای کسب‌وکار جدایی درونی وجود دارد. می‌توان این‌طور نتیجه‌گیری کرد که دانشجویان در زمان ورود به دانشگاه (به دلایل مختلف) انتظار کسب مهارت‌هایی که در آینده به اشتغال آن‌ها کمک کند را ندارند و در واقع این فضای ناامیدی را در میان آن‌ها نشان می‌دهد. این نتایج برخلاف یافته‌های پژوهش یمینی (۱۳۸۹) است که ایجاد مهارت‌های تخصصی متناسب با بازار کار از جمله پرگفته‌ترین مقولات بیان‌شده توسط دانشجویان به‌عنوان انتظار از محیط دانشگاه بوده است. دیویس و همکاران^۱ (۲۰۰۱) به اهمیت ورود به دانشگاه برای به دست آوردن قابلیت‌های شهروندی علاوه بر مزایای شغلی

اشاره می‌کنند. اندرسون^۱ (۱۹۹۸) درباره علل انتخاب دانشگاه از سوی جوانان از انگیزه‌های منزلت اجتماعی، فرصت‌های شغلی و علاقه نام می‌برد.

۸. عوامل بر سازنده هویت حرفه‌ای دانشجویان را باید درون‌متن زندگی دانشجویی جستجو کرد. در ارزیابی هویت دانشجویی باید دید که آگاهی و تحلیل فرد از خودش به‌عنوان یک دانشجو چیست و چه درکی از عضویت در یک دانشگاه دارد (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹) بسیاری از دانشجویان کسب هویت دانشجویی و احساس استقلال و ابراز وجود را از جمله ادراکات خود از محیط دانشگاه می‌دانستند؛ اما این تصورات در مقایسه با معانی دیگر از جمله سطح علمی بالا، توانمندسازی فردی و کسب مهارت و فعالیت در کانون‌های فرهنگی و تشکل‌های سیاسی به میزان بسیار کمتری مورد توجه قرار گرفته است. می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که دانشجویان پیش از ورود به دانشگاه تصور دارند که وارد محیطی کاملاً علمی خواهند شد و در رقابت با سایر دانشجویان نخبه به علم‌آموزی خواهند پرداخت و در کنار آن نیز می‌توانند به علایق خود از جمله فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی بپردازند؛ اما تصور کسب هویت و ابراز خود توسط دانشجویانی بیان شده است که خواهر، برادر و یا اقوام دانشجو در اطراف خود داشتند و با دریافت معانی ذهنی از آن افراد، در انتظار ورود به دانشگاه و کسب هویت دانشجویی بوده‌اند. همان‌طور که قانع‌راد (۱۳۹۵) معتقد است انگیزه افراد در مصرف فرهنگی آموزش عالی دستیابی به ارزش‌ها، نمادها، ابراز خویش و هویت‌یابی بوده و افراد بدون در نظر گرفتن بازده اقتصادی هزینه‌های ثبت‌نام و حتی به‌گونه‌ای نامتناسب با درآمد خویش در رقابت برای ورود به دانشگاه‌ها شرکت کرده و بار اقتصادی آن را می‌پذیرند.

۹. موضوع دیگری که باید در تحلیل پدیدارشناسی به آن پرداخته شود، شرایط و بستری که سبب شکل‌گیری این معانی ذهنی در افراد شده است. دانشجویان پیش از ورود به دانشگاه از منابع و بسترهای گوناگونی معنای ذهنی خود را کسب می‌کنند. از

میان ۵۳ فرد مصاحبه‌شونده تعداد زیادی از افرادی که ساکن تهران بودند و در مدارس سطح بالایی تحصیل کرده بودند این امکان را داشتند که در دوران دبیرستان با سایر همکلاسی‌های خود از طرف مدرسه به دانشگاهی طراز اول تهران رفته و محیط و جو دانشگاه را از نزدیک ببینند؛ و آن‌طور که در صحبت‌های آن‌ها نیز واضح بود، بسیار در تصمیم‌گیری‌شان تأثیرگذار بوده است. آنجا که یکی از دانشجویان گفت: «وارد دانشگاه که شدم همه یا سرشان توی لپ‌تاپ بود یا توی کتابخانه بودند آن جو پویا و فعالی که من دوست داشتم را آنجا ندیدم و به نظر نمی‌آمد فعالیت‌های فوق‌برنامه انجام بدهند. ضمن اینکه ارتباط دختر و پسر هم بسیار ضعیف بود و من همان‌جا آن دانشگاه را از انتخاب‌های خودم خط زدم». از دیگر بسترهایی که معنای ذهنی افراد را شکل داده بود، وجود خواهر و برادر دانشگاهی و یا پدر و مادر استاد دانشگاه، خواندن وبلاگ دانشجویان مشغول به تحصیل در دوره‌ای که وبلاگ نویسی بسیار فراگیر شده بود و برخی نیز تصویری گنگ و مبهم و آنچه از طریق فیلم‌های تلویزیونی به آن‌ها منتقل شده بود، تصویر ذهنی خود را ساخته بودند.

هرچند این پژوهش تنها در یک دانشگاه صورت گرفته است اما با توجه به اینکه دانشگاه تهران دانشگاهی جامع است که تمام رشته‌های تحصیلی را در خود دارد می‌توان نتایج این پژوهش را قابل‌تعمیم مفهومی برای سایر دانشگاه‌ها نیز دانست. هرچند بررسی معنای ذهنی و درک دانشجویان از تک‌تک دانشگاه‌ها خصوصاً دانشگاه‌های شهرستان‌ها می‌تواند نتایج جالب‌توجهی و احیاناً متفاوتی از یافته‌های این پژوهش دست بدهد. پیشنهادی که وجود دارد به مسئولین آموزش عالی این است که هر چه بیشتر به درک و تصور دانشجویان از دانشگاه توجه کرده و سعی در برآوردن این انتظارات داشته باشند تا همواره روحیه شادی و نشاط و رضایت در میان دانشجویان وجود داشته و به دنبال آن افزایش سطح علمی و تعاملات مفیدتر و سازنده میان دانشجویان و اساتید و سایر مسئولین دانشگاه برقرار خواهد شد.

منابع

- سروش، مصطفی. (۱۳۹۳) عوامل مؤثر بر تقاضای اجتماعی دانشجویان (مطالعه موردی دانشگاه فردوسی مشهد). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی.
- غیاثی ندوشن، سعید. (۱۳۹۵) بررسی انتظارات دانشجویان از دانشگاه و سنجش میزان برآورده شدن آن. طرح پژوهشی. دانشگاه علامه طباطبائی.
- فراستخواه، مقصود. (۱۳۹۴) تجربه‌های زیسته و ادراک‌شده دانشجویان مطالعه موردی یک دانشگاه ایرانی. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، ۷(۲)، ۲۵-۵۳.
- قانع‌راد، محمد امین، طباطبائی، سیده مرجان. (۱۳۹۵) جنسیت و فضای مفهومی دانشگاه (مطالعه‌ای در بین دانش‌آموزان شهرهای تهران، قم، کاشان و قائم‌شهر). فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، ۸(۱)، ۲۰-۳۸.
- قلی‌پور، آرین، محمد اسماعیلی، ندا و قلی‌پور، فتانه. (۱۳۸۹). مدیریت هویت: شناسایی راهکارهای تقویت هویت اجتماعی زنان در نهادهای آموزشی. فصلنامه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، ۸(۱۴۰)، ۱۲۱-۱۴۰.
- کرسول، ج. (۱۳۹۱) پویای کیفیت و طرح پژوهش، ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین کاظمی. تهران: صفار.
- محمدی روزبهرانی، کیانوش و طارمی، ابوالفضل. (۱۳۸۴). عوامل انگیزشی داوطلبان برای ورود به دانشگاه. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۱۱(۴)، ۱۰۳-۱۲۶.
- هندریکسون، رابرت ام؛ ان لان، جیسون؛ تی هریس، جیمز. و دورمن، ریچارد آج. (۱۳۹۵). راهبری و رهبری علمی در نظام آموزش عالی، ترجمه سعید غیاثی ندوشن و رضا مهدی. تهران: نشر ویرایش.
- یمنی دوزی سرخابی، محمد و ثمری، عیسی. (۱۳۸۹) تصویر دانشجویان از دانشگاه پیام نور و کارکردهای آن (مورد دانشگاه پیام نور مرکز تهران). فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، ۳(۳)، ۱-۳۸.

Anderson, P. (2002). *Choice: can we choose it?. In Gender and choice in education and occupation* (pp. 153-173). Routledge.

- Brinkworth, R., McCann, B., Matthews, C., & Nordström, K. (2009). First year expectations and experiences: Student and teacher perspectives. *Higher Education*, 58(2), 157-173.
- Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. vaile & M.king (Eds.), *Existential phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71). New York: oxford university press.
- Canton, E., Venniker, R., Jongbloed, B. W., Koelman, J., van der Meer, P., & Vossensteyn, J. J. (2001). *Higher education reform: getting the incentives right*. Sdu Uitgevers.
- Davis, H. D., Noland, D., & Deato, N. (2001). *Novel approaches to college choice: A survey of postsecondary opportunities*. In Annual Meeting of the Association Research.
- Furberg, E. (2011). *how do students' perceptions of their education change over time?* Sweden: Umeå University, Umea School of Business.
- Giorgi, A. (Ed.). (1985). *Phenomenology and psychological research*. Pittsburgh, PA: Duquesne university press.
- Lobo, A., & Gurney, L. (2014). What did they expect? Exploring a link between students expectations, attendance and attrition on English language enhancement courses. in *Journal of Further and Higher Education*, 38(5), 730° 54.
- Maxwell, G., Cooper, M., & Biggs, N. (2000). *How people choose vocational education and training programs: social, educational and personal influences on aspiration*. National Centre for Vocational Education Research.
- Money, J., Tracy, F., Hennessy, C., Nixon, S., & Ball, E. (2016). Student expectations: what is university really about? *Innovations in Practice*, 10(2), 82-87.
- Morey, A. I. (1971). Image and selection; An examination of the images of three university of California campuses. *paper presented at the meeting of the California education research association, an Diago, Calif*, April, 29-30.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: sage.
- Paull, M., Omari, M., MacCallum, J., Young, S., Walker, G., Holmes, K., ... & Scott, R. (2017). Matching expectations for successful university student volunteering. *Education+ Training*, 59(2), 122-134.